

Αθήνα, 4 Ιουνίου 2010
Αρ. Πρωτ. : 122406/14910/2010
Χειριστές: Μαρία Βουτσίνου

Προς
Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας
& Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Γενική Διεύθυνση Σωφρονιστικής Πολιτικής
Μεσογείων 96
115 27 Αθήνα

Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής
4^ο Ψυχιατρικό Τμήμα
Λεωφόρο Αθηνών 374
Τ.Κ. 124 62 - Χαϊδάρι

Θέμα: «Νοσηλεία του κ. * στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 69 του Π.Κ.»**

Σε συνέχεια του με αριθμ. 122406/4034/18.02.2010 εγγράφου του Συνηγόρου του Πολίτη λάβαμε το με αριθμ. 20882/3.3.2010 έγγραφο της Δ/νης Σωφρονιστικής Αγωγής Ενηλίκων (Τμήμα Β3) του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Σύμφωνα με το προαναφερόμενο έγγραφο η υπηρεσία σας μας ενημερώνει ότι *«δεν λαμβάνει γνώση των δικαστικών αποφάσεων που εκδίδονται κατ'εφαρμογή του άρθρου 69 του ΠΚ»*, καθώς και ότι *«σε κάθε περίπτωση έκδοσης δικαστικής απόφασης σύμφωνα με τις προαναφερόμενες διατάξεις ο φάκελος με τα σχετικά στοιχεία ακολουθεί τον προς φύλαξη κρατούμενο στο δημόσιο θεραπευτικό κατάστημα που ορίζεται από την απόφαση αυτή»*.

Αναφορικά με τις ενέργειες του Συνηγόρου του Πολίτη θα πρέπει να σας επισημάνουμε ότι το ανωτέρω έγγραφο είχε αποσταλεί και στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής (4^η Ψυχιατρική Κλινική), όπου νοσηλεύεται ο αναφερόμενος, ζητώντας να ενημερώσουν την Αρχή μας για τις συνθήκες της εκεί νοσηλείας του αναφερομένου. Επίσης έχει υπάρξει και τηλεφωνική επικοινωνία με τον επιστημονικό διευθυντή του ΨΝΑ, ο οποίος μας ενημέρωσε ότι θα αποσταλεί εκ μέρους τους έγγραφο για τα ζητήματα, τα οποία σχετίζονται με την εκεί νοσηλεία του. Ειδικότερα, σύμφωνα με την μέχρι τώρα ενημέρωση, την οποία είχε η Αρχή μας από τον επιστημονικό διευθυντή του ΨΝΑ κατά την προαναφερθείσα τηλεφωνική επικοινωνία, επιβεβαιώθηκε το γεγονός ότι ο κ. *** χρήζει ειδικής θεραπευτικής αγωγής λόγω της εξάρτησής του από ναρκωτικές ουσίες κατά το παρελθόν, καθώς επίσης ότι αυτή δεν είναι δυνατόν να παρασχεθεί σε αυτόν στο συγκεκριμένο ψυχιατρικό νοσοκομείο. Ενημερωθήκαμε επίσης ότι κατά το παρελθόν είχε υποβληθεί για τους λόγους αυτούς αίτηση από το ανωτέρω νοσηλευτικό ίδρυμα για την άρση της εκεί νοσηλείας του σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην ισχύουσα νομοθεσία, η οποία όμως τελικά απερρίφθη από το αρμόδιο δικαστήριο με αποτέλεσμα να συνεχίζεται η νοσηλεία του στο ΨΝΑ με δυσμενείς επιπτώσεις τόσο για τον ίδιο τον αναφερόμενο, όσο και για την εύρυθμη λειτουργία του νοσοκομείου.

Αναφορικά με τα ζητήματα, τα οποία ανακύπτουν κατά την διερεύνηση της αναφοράς αυτής ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί απαραίτητο να επισημάνει τα εξής:

I. Μεταχείριση των προσώπων, για τα οποία έχει διαταχθεί εγκλεισμός σε θεραπευτικό κατάστημα από την δικαστική αρχή

Με το άρθρο 69 του ΠΚ προβλέπονται οι προϋποθέσεις και αρμόδιο για την κρίση αυτή είναι το δικαστήριο (πρβλ. συμβούλιο), το οποίο διατάσσει και τη φύλαξη του σε δημόσιο θεραπευτικό κατάστημα, εφόσον κρίνει ότι είναι επικίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια. (πρβλ. άρθρ. 310 παρ. 1 ΚΠΔ). Η αρμοδιότητα για την εκτέλεση της ανωτέρω απόφασης ανατίθεται στην *εισαγγελική αρχή* (πρβλ. *άρ. 70 παρ. 1 του Π.Κ*). Το ασφαλιστικό μέτρο του εγκλεισμού ακαταλογίστου σε θεραπευτικό κατάστημα επιβάλλεται τόσο για την προστασία της κοινωνίας, όσο και για την προστασία του ίδιου του ατόμου (βλ. Γνμδ ΕισΑΠ 8/2007).

Για την άρση ή κατάργησή του εγκλεισμού αρμόδιο είναι το δικαστήριο, το οποίο διέταξε το ανωτέρω μέτρο σε περίπτωση, που συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις (βλ. άρθρο 70 παρ. 2 ΠΚ), δηλαδή εφόσον δεν υφίσταται πλέον κίνδυνος για την δημόσια ασφάλεια.. Ειδικότερα στην ανωτέρω διάταξη ορίζεται ότι : *«Κάθε τρία έτη το δικαστήριο των πλημμελειοδικών στην περιφέρεια του οποίου εκτελείται η φύλαξη αποφασίζει αν αυτή πρέπει να εξακολουθήσει. Το ίδιο δικαστήριο μπορεί όμως οποτεδήποτε με αίτηση του εισαγγελέα ή της διεύθυνσης του καταστήματος να διατάξει την απόλυση εκείνου που φυλάσσεται».*

Στο ποινικό δίκαιο προβλέπεται επίσης ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων από οινόπνευματώδη ποτά ή ναρκωτικές ουσίες ατόμων σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 71 παρ. 1 του Π.Κ. Συγκεκριμένα για τα ανωτέρω πρόσωπα προβλέπεται ότι : *«Η εισαγωγή στο θεραπευτικό κατάστημα επακολουθεί την έκτιση της ποινής και η παραμονή σ` αυτό διαρκεί όσο χρόνο απαιτεί ο σκοπός της, ποτέ όμως περισσότερο από μία διετία. Την απόλυση πριν από τη διετία την αποφασίζει το δικαστήριο των πλημμελειοδικών στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το κατάστημα με πρόταση της διεύθυνσής του»* (άρθρο 71 παρ. 2 του Π.Κ.).

II. Αρμοδιότητα και υποχρεώσεις κατά την διάρκεια του εγκλεισμού σε θεραπευτικό κατάστημα

Όπως ήδη αναφέρθηκε ο εγκλεισμός σε θεραπευτικό κατάστημα για κάποιον από τους ανωτέρω λόγους είναι μέτρο ασφαλείας, το οποίο έχει διπλό προορισμό *«αφ' ενός θεραπευτικόν και αφ' ετέρου φυλακτικόν»* (πρβλ. ΓνμδΕισΑΠ 8/2007). Επίσης σύμφωνα με την προαναφερόμενη γνωμοδότηση σε ερώτημα, το οποίο είχε κατά το παρελθόν υποβάλει η Γενική Διεύθυνση Σωφρονιστικής Πολιτικής του Υπουργείου Δικαιοσύνης αναφορικά με την φύλαξη των ακαταλογίστων προσώπων σύμφωνα με το άρθρο 69 ΠΚ σε δημόσιο θεραπευτήριο ψυχικώς νοσοούντων ατόμων είχε δοθεί η εξής ερμηνεία: *«Το ιατρικόν και νοσηλευτικόν προσωπικόν των θεραπευτηρίων αυτών έχει αρμοδιότητα μόνον διά την θεραπείαν και νοσηλείαν των προαναφερθέντων ατόμων και όχι διά την φύλαξιν αυτών. Το έργον της φυλάξεως τούτων ανήκει εις την αρμοδιότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, συμφώνως προς την κατ' αναλογίαν εφαρμοζομένην διάταξιν του άρθρου 18 παρ. 1 εδ. γ' του προαναφερθέντος Ν 2776/1999(...)»* .(βλ. ό.π. ΓνμδΕισΑΠ 8/2007).

Περαιτέρω για τους δράστες αξιόποινων πράξεων σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ν. 1729/1987 όπως τούτο αντικαταστάθηκε από το άρθρο 20 παρ. 2 του Ν. 1738/1987, στο πρόσωπο των οποίων *«συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 13 παρ. 1 και 2 (τουτέστιν όστις απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις), και του οποίου διατάσσεται σύμφωνα με τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας η προσωρινή κράτηση ή καταδικάζεται*

για οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη, εισάγεται υποχρεωτικά σε κατάλληλο σωφρονιστικό κατάστημα θεραπευτικού χαρακτήρα. **Αν κρίνεται ανίκανος προς καταλογοισμό, σύμφωνα με το άρθρο 34 του Ποινικού Κώδικα, εισάγεται σε κατάλληλο δημόσιο νοσηλευτικό ίδρυμα. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις υποβάλλεται σε ειδικό πρόγραμμα θεραπείας, που καθορίζεται από το Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων»** (βλ. Γνμδ ΕισΑΠ 9/1993).

III. Διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη

Όπως ήδη αναφέρθηκε ο εγκλεισμός του προσώπου σε νοσηλευτικό ίδρυμα επιβάλλεται, εκτός από τους λόγους δημόσιας ασφάλειας, και για την θεραπεία του ατόμου και την παροχή κατάλληλης ιατρικής φροντίδας. Ειδικότερα δε για τα εξαρτημένα από ναρκωτικές ουσίες άτομα, ακόμα και σε περίπτωση, που έχει κριθεί ότι στερούνται ικανότητας για καταλογοισμό και έχει διαταχθεί η νοσηλεία τους σε δημόσιο νοσηλευτικό ίδρυμα, θα πρέπει να εξασφαλίζεται η συμμετοχή τους σε ειδικό πρόγραμμα θεραπείας.

Από την μέχρι τώρα διερεύνηση της υπόθεσης από τον Συνήγορο του Πολίτη προκύπτει ότι ο αναφερόμενος, όπως δηλώνει ο ίδιος και βεβαιώνεται και από τους θεράποντες ιατρούς του, είναι άτομο, το οποίο χρήζει ειδικής θεραπευτικής αγωγής λόγω της εξάρτησής του από ναρκωτικές ουσίες κατά το παρελθόν. Ο ίδιος αναφερόμενος, όπως προκύπτει από την με αριθμ. πρωτ. 372/23.04.2009 βεβαίωση του Οργανισμού Κατά των Ναρκωτικών (ΟΚΑΝΑ), είχε υποβάλει την με Α.Π. 7149/20.07.2005 αίτηση συμμετοχής στο Πρόγραμμα Υποκατάστασης του Οργανισμού και έχει ήδη κληθεί για συμμετοχή στα προγράμματα για τα υποκατάστατα μεθαδόνη και βουπρενορφίνη του ΟΚΑΝΑ. Διαπιστώνεται όμως ότι κατά την διάρκεια της νοσηλείας του κ. *** δεν ήταν δυνατή η συμμετοχή του σε θεραπευτικό πρόγραμμα, ούτε η δυνατότητα ειδικής θεραπείας του στο ψυχιατρικό νοσοκομείο για την εξάρτησή του από τα ναρκωτικά.

Περαιτέρω εκτός των προβλημάτων, τα οποία εντοπίζονται στην παροχή της ενδεδειγμένης θεραπευτικής αγωγής για τα εξαρτημένα από ναρκωτικές ουσίες άτομα, τα οποία έχουν κριθεί ως ανίκανα για καταλογοισμό, λόγω της νοσηλείας τους σε νοσηλευτικό ίδρυμα, πρόβλημα αντιμετωπίζεται και στην διαδικασία, με την οποία διατάσσεται, αίρεται ή διατηρείται ο εγκλεισμός τους σε θεραπευτικό κατάστημα. Συγκεκριμένα ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει ότι σε περίπτωση, που δεν διατάσσεται από το αρμόδιο δικαστήριο η φύλαξή τους σε θεραπευτικό κατάστημα, όπου θα είναι δυνατή η συμμετοχή σε θεραπευτικό πρόγραμμα, δεν προβλέπεται στην ισχύουσα νομοθεσία διοικητικό ή ένδικο βοήθημα, με το οποίο θα μπορούσαν να ζητήσουν την αντικατάσταση του επιβαλλόμενου σε αυτούς μέτρου ή την μεταφορά τους σε άλλο θεραπευτικό ίδρυμα, όπου θα είναι δυνατή η παροχή σε αυτούς κατάλληλης ιατρικής φροντίδας ή/και συμμετοχή του σε ειδικό θεραπευτικό πρόγραμμα.

Αντιθέτως η μόνη διαδικασία, που προβλέπεται είναι η διαδικασία άρσης του μέτρου, η οποία κινείται κατόπιν αίτησης της εισαγγελικής αρχής ή του νοσηλευτικού ιδρύματος. Ειδικότερα δε στην περίπτωση του αναφερομένου θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι παρά το γεγονός ότι υπεβλήθη σχετική αίτηση για την άρση της νοσηλείας του με επιμέλεια της διεύθυνσης του ψυχιατρείου, όπου αυτός νοσηλεύεται, η αίτηση αυτή απερρίφθη από το αρμόδιο δικαστήριο με αποτέλεσμα να συνεχίζεται ο εγκλεισμός του εκεί χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα από αυτόν άσκησης ενδίκου μέσου σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Η ανωτέρω εξέλιξη καταδεικνύει ότι η μη δυνατότητα άσκησης αποτελεσματικής

προσφυγής ενώπιον δευτεροβάθμιου οργάνου από το πρόσωπο, σε βάρος του οποίου έχει διαταχθεί εγκλεισμός σε νοσηλευτικό ίδρυμα στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας προκειμένου να ελεγχθεί η νομιμότητα της διατήρησης του μέτρου ή αντικατάσταση αυτού, φαίνεται να είναι κατ'αρχήν αντίθετη με τις βασικές αρχές του Συμβουλίου της Ευρώπης(βλ. άρθρο 5 παρ. 4 ΕΣΔΑ και νομολογία του ΕΔΔΑ) και του Διεθνούς Οργανισμού Υγείας. (βλ. επίσης σχετ. έκθεση της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «*Ζητήματα προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου σε περιπτώσεις φύλαξης ποινικά ακαταλόγιστων προσώπων σε δημόσιο θεραπευτικό κατάστημα*», Ιούνιος 2003).

Αναφορικά δε με τις υποχρεώσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης για τα θέματα, τα οποία σχετίζονται με την φύλαξη των ανίκανων προς καταλογοισμό προσώπων, ο Συνήγορος του Πολίτη οφείλει επίσης να επισημάνει ότι ο εγκλεισμός των προσώπων αυτών σε νοσηλευτικό ίδρυμα επιβάλλεται στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας και συνεπώς η εκτέλεση του μέτρου αυτού και οι συνθήκες φύλαξης των προσώπων αυτών εμπίπτουν κατ'αρχήν στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Αυτό σημαίνει ότι, έστω κι αν τα θέματα ιατρικής φροντίδας και νοσηλείας ανήκουν στην αρμοδιότητα του νοσηλευτικού ιδρύματος, στο οποίο διατάσσεται ο εγκλεισμός του προσώπου, η αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης οφείλει να έχει εποπτεία για την ορθή εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας και την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων αυτών, όπως έχει αρμοδιότητα και για τα πρόσωπα, τα οποία κρατούνται στα προβλεπόμενα από τον σωφρονιστικό κώδικα καταστήματα, έστω και αν τα ακαταλόγιστα πρόσωπα φυλάσσονται σε νοσηλευτικά ιδρύματα ελλείψει ειδικών θεραπευτικών σωφρονιστικών καταστημάτων (πρβλ. ό.π. Γνμδ. ΕισΑΠ 8/2007). Συνεπώς η δήλωση του Υπουργείου Δικαιοσύνης ότι δεν λαμβάνει γνώση των αποφάσεων, που εκδίδονται κατ'εφαρμογή του άρθρου 69 του Π.Κ. και ότι τα στοιχεία αυτά βρίσκονται μόνο στο εκάστοτε θεραπευτικό κατάστημα φύλαξης κρίνεται ιδιαίτερος προβληματική τόσο για την ορθή εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας, όσο και για την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων αυτών. Θεωρούμε ότι η ανωτέρω επισήμανση θα ληφθεί σοβαρά υπόψη από το Υπουργείο Δικαιοσύνης για την επαναπροσδιορισμό των νομίμων προβλεπομένων αρμοδιοτήτων του.

Επίσης η Αρχή μας θεωρεί αναγκαία την τροποποίηση των υφιστάμενων διατάξεων σχετικά με τα θέματα τα οποία έχουν ήδη επισημανθεί ανωτέρω αναφορικά : **α)** με την διαδικασία περί επιβολής, διατήρησης ή άρσης του μέτρου του εγκλεισμού, **β)** την πρόβλεψη διοικητικών ή ένδικων βοηθημάτων κατά την διάρκεια του εγκλεισμού σε θεραπευτικό κατάστημα, καθώς και **γ)** την παροχή της ιατρικής φροντίδας και θεραπευτικής αγωγής σε κατάλληλες συνθήκες στα άτομα, τα οποία έχουν κριθεί ότι στερούνται της ικανότητας για καταλογοισμό ή/και είναι εξαρτημένα από ναρκωτικές ουσίες.

Ήδη το Υπουργείο Δικαιοσύνης έχει εξαγγείλει αλλαγές στην ποινική δικαιοσύνη και το σωφρονιστικό σύστημα και έχει συστήσει ειδικές νομοπαρασκευαστικές επιτροπές για τον σκοπό αυτό. Ειδικότερα το θέμα της μεταχείρισης τόσο των ακαταλόγιστων προσώπων, όσο και των εξαρτημένων ατόμων θα πρέπει να είναι στις άμεσες προτεραιότητες των συναρμόδιων Υπουργείων Δικαιοσύνης και Υγείας λόγω των ιδιαίτερος σημαντικών προβλημάτων, τα οποία διαπιστώνονται. Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι εκτός από την ποιότητα του κανονιστικού πλαισίου και την διαπιστωμένη ανάγκη μεταρρύθμισής του, η μέχρι τώρα αποτυχία της εξασφάλισης της κατάλληλης θεραπευτικής αγωγής και ιατρικής φροντίδας στο πλαίσιο της ποινικής και σωφρονιστικής διαδικασίας, στα πρόσωπα, τα οποία χρήζουν ειδικής μέριμνας, οφείλεται κυρίως στην αναποτελεσματική εφαρμογή της ήδη ισχύουσας νομοθεσίας και την έλλειψη συνεργασίας των αρμοδίων φορέων για τον σκοπό αυτό. Κατόπιν των ανωτέρω επισημάνσεων ο Συνήγορος του Πολίτη

θα ήθελε τις απόψεις των αρμοδίων φορέων, στους οποίους κοινοποιείται το παρόν έγγραφο, καθώς και ενημέρωσή για τις ενέργειες τους σχετικά με τα ανωτέρω θέματα.

Τέλος, επειδή μέχρι την αποστολή του παρόντος εγγράφου, ο Συνήγορος του Πολίτη δεν έχει λάβει την έγγραφη απάντηση του ΨΝΑ στο προηγούμενο έγγραφό του, θα ήθελε να ενημερωθεί από το ανωτέρω νοσηλευτικό ίδρυμα για τους λόγους, για τους οποίους δεν είναι δυνατή παροχή ειδικής αγωγής ή λειτουργίας θεραπευτικού προγράμματος στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής. Επίσης, όπως έχει ήδη ζητήσει η Αρχή μας, θα ήθελε να αποσταλούν: α) αντίγραφα των αποφάσεων (ή βουλευμάτων) του αρμοδίου δικαστηρίου, με τις οποίες έχει διαταχθεί ο εγκλεισμός του αναφερομένου και η διατήρηση του ανωτέρω μέτρου σε βάρος αναφερομένου στο ΨΝΑ β) οι γνωματεύσεις των θεραπόντων ιατρών του αναφερομένου, γ) αντίγραφο της αίτησης, την οποία είχε υποβάλει η διεύθυνση του ψυχιατρείου στο αρμόδιο δικαστήριο για την άρση του εγκλεισμού του αναφερομένου, καθώς και ε) ενημέρωση για οποιεσδήποτε άλλες ενέργειες έχει προβεί η διεύθυνση κατά την διάρκεια της νοσηλείας του αναφερομένου (π.χ. υποβολή νέας αίτησης, κ.α) .

Σας υπενθυμίζουμε ότι σύμφωνα με το άρθρο 4, παρ. 5, εδαφ. β του ν.3094/2003 «ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ζητεί από τις δημόσιες υπηρεσίες κάθε πληροφορία, έγγραφο ή άλλο στοιχείο για την υπόθεση» καθώς κι ότι «όλες οι δημόσιες υπηρεσίες οφείλουν να διευκολύνουν με κάθε τρόπο την έρευνα».

Ευχαριστούμε για τη συνεργασία.

Με τιμή,

Βασίλης Καρύδης
Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη

Κοινοποίηση

Κύριο

Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής

4^ο Ψυχιατρικό Τμήμα

Λεωφόρο Αθηνών 374

Τ.Κ. 124 62 - Χαϊδάρι